

Årsrapport 2008

Foto: Klिंगwall, Hamar

Hamar bispedømme

I. SITUASJONEN I BISPEDØMMET	2
1.1 Gudstjenestearbeid.....	2
1.2 Barn og unge	2
1.3 Planer og reformer ut til menighetene – ”Veien gjennom livet”	3
1.4 Visitaser	3
1.5 Personalarbeid	3
1.6 Rekruttering.....	3
II. KIRKELIG SEKTOR – BEVILGNINGER TIL BISPEDØMMERÅD OG BISKOP	3
2.1 Oppfølging av Kirkemøtets vedtak og andre felleskirkelige oppgaver.....	3
2.2 Trosopplæring og miljøskapende og forebyggende arbeid blant barn og unge.....	9
2.3 Diakonalt og sosialt arbeid.....	12
2.4 Samarbeid	13
2.5 Dialog og samhandling	17
2.6 Kunst og kultur i kirken	18
2.7 Kirkelig demokrati	19
2.8 Organisering, kompetanse og kapasitet.....	20
III. PRESTETJENESTEN OG PRESTESKAPET	21
2.9 Geistlig betjening	21
2.10 Lokale forhold og utfordringer	23
2.11 Kompetanseutvikling	24
2.12 Likestilling og integrering.....	25
2.13 Ledelse, samordning og samvirke med andre kirkelig tilsatte	27
2.14 Arbeidsvilkår for prestene.....	30
Vedlegg:.....	32

I. Situasjonen i bispedømmet

Hovedfokusområdene for 2008 er i våre handlingsplaner knyttet opp mot egen folkekirkestrategi som igjen bygger på Kirkemøtets satsingsområder, samt utfordringene i tildelingsbrevet fra Kultur- og kirke departementet. Hamar bispedømmeråd og Hamar biskop har i årsrapporten tilstrebet å tilpasse rapporteringen til departementets resultatmål, samtidig som vi vektlegger prioriteringen i egne planer.

I år som de tre foregående år, har vi henvendt oss til soknene og bedt om utdrag fra menighetenes årsstatistikk for Den norske kirke. Prostene har benyttet dette tallmaterialet i sine årsrapporter til bispedømmet. Prostenes årsrapporter danner en vesentlig del av grunnlaget for bispedømmets rapport.

Når det gjelder etatsstatistikken, som danner grunnlag for rapporten spesielt under kapitlet om prestetjenesten og presteskaper, ser vi fram til endringene som settes i verk fra 2009, med nye rutiner og skjemaer, og nye frister. Vi forventer at det vil være ressurs sparende både lokalt og regionalt.

Som i de siste årene, har prostene i Sør-Østerdal bidratt med detaljert tallmateriale som indikerer trender både på bispedømmeplan og nasjonalt. I år er det dåpstall som fokuseres. Innrapportering av dåpsprosenten på soknenivå gir et manglende grunnlag for analyse. Soknebarn døpt utenfor soknet tas ikke med og dermed blir ikke dåpsprosenten reell. Vi etterlyser en metode som gir en reell dåpsprosent på sokne- og bispedømmenivå.

1.1 Gudstjenestearbeid

Endringer i folks kirkevaner gjør at det i årene framover vil være avgjørende å ha en offensiv tilnærming til gudstjenesten og de kirkelige handlingene som innebærer integrering og involvering. Vi har arbeidet videre med dette i 2008 gjennom gudstjenestereformen og en helhetlig tilnærming til de ulike satsingsområdene.

Faggruppen for liturgireformen, med prostene i Sør-Østerdal som prosjektleder i 50 % stilling, har vært meget aktiv i 2008. Hovedformålet med prosjektet er å evaluere erfaringer fra liturgiforsøkene i bispedømmet og være en ressurs i arbeidet med reformen både på bispedømme- og på nasjonalt nivå. Se punkt 2.1

1.2 Barn og unge

Bispedømmet fikk gjennom trosopplæringsreformen ”Størst av alt” midler til alle menighetene innenfor ett prosti, Sør-Østerdal, i 2008. Dette har gitt viktige erfaringer og belyst nye utfordringer i forhold til videre opptrapping i bispedømmet. Se punkt 2.2.

Hamar bispedømme fortsetter sin lange tradisjon for et bredt samarbeid med skoler og barnehager. Da det ble meldt om usikkerhet rundt skolenes julegudstjenester, engasjerte vi oss i å gjøre rede for mulighetene for samarbeid. Se punkt 2.4.

1.3 Planer og reformer ut til menighetene – ”Veien gjennom livet”

Hamar bispedømme har en handlingsplan som søker å følge opp Kirkemøtets mange vedtak og de ulike reformer innen Den norske kirke. Den favner diakoni, misjon, miljø, trosopplæringsreformen, gudstjenestereformen og samarbeidet mellom skole og kirke. Hamar bispedømmeråd har initiert et prosjekt under navnet ”Veien gjennom livet” for å bidra til menighetenes arbeid med samordning av alle de kirkelige planene og satsningsområdene. Se punkt 2.1. Dette prosjektet har sammenfalt med ”Misjonens år 2008” i bispedømmet. Se punkt 2.3.

1.4 Visitaser

Det er i 2008 gjennomført 4 visitaser etter gjeldende visitasreglement. Biskopen har valgt å visitere kirkekommuner der disse er naturlige enheter som utgjør tidligere prestegjeld. I 2008 har visitasforedragene og – protokollene vært disponert ut fra bispedømmets strategiplan. Dette har vist seg som et nyttig grep for å strukturere hva visitasen har som fokus, og er blitt godt mottatt der visitaser er blitt avholdt. Se punkt 2.4.

1.5 Personalarbeid

Stiftelsen Kirkeforskning (KIFO) presenterte i høst en rapport om presters arbeidsforhold i Hamar bispedømme, ”Prest i Hamar”. Rapporten inngår i en undersøkelse som er foretatt i 10 av 11 bispedømmer.

Sammenlignet med landsgjennomsnittet kommer Hamar godt ut på flere områder, og rapporten gir et godt grunnlag for videre arbeidsmiljøarbeid blant prestene. Se punkt 2.14.

1.6 Rekruttering

Arbeidet med å rekruttere og beholde kvalifiserte medarbeidere har vært tema både i lokale og sentrale sammenhenger. Rekrutteringsfremmende tiltak har fortsatt å være et prioritert område i 2008. Nedgangen i antall søkere har flatet ut, og vi har hatt noe bedre tilgang på vikarer enn tidligere år. Vi kan imidlertid ikke redusere arbeidet med rekrutteringsfremmende tiltak. Se punkt 2.9.

II. Kirkelig sektor – bevilgninger til bispedømmeråd og biskop

2.1 Oppfølging av Kirkemøtets vedtak og andre felleskirkelige oppgaver

Resultatmål 2.1 – Gjennomføre Kirkemøtets vedtak og ivareta felleskirkelige oppgaver for øvrig

Hamar bispedømmes strategidokument er retningsgivende for virksomheten, samtidig som de lokale menighetsråd og sokneprester er selvstendige i utforming av sine målsettinger. Strategien er derfor realisert på forskjellig måte og i forskjellig grad i soknene.

I arbeidet med å forme en strategi for bispedømmet har det vært lagt vekt på å finne indikatorer på måloppnåelse, resultatindikatorer. De viktigste for kirken er de som kan relateres til gudstjeneste, nattverd, dåp og konfirmasjon. Vi har i tidligere årsrapporter skrevet om hvordan utvikling i gudstjenestebesøk og nattverddeltakelse er slike resultatindikatorer som kan forstås og brukes strategisk.

Dåpstall

Når det gjelder dåp som resultatindikator, mangler vi de mest grunnleggende data, nemlig dåpsprosent på soknenivå, dvs hvor stor prosent som blir døpt av dem som er født det året. Slik som registreringen og rapporteringen av dåp skjer nå, kan dåpsprosenten etableres bare på nasjonalt nivå. Spørsmål 3.2 i "Årsstatistikk for Den norske kirke" - "Hvor mange av disse dømte hadde bostedsadresse i soknet" - viser seg å bli tolket på ulik måte. Dette gjør at dåpsprosenten på soknenivå ikke kan brukes som resultatindikator. Vi registrerer at også SSB har utelatt det fra sine tabeller.

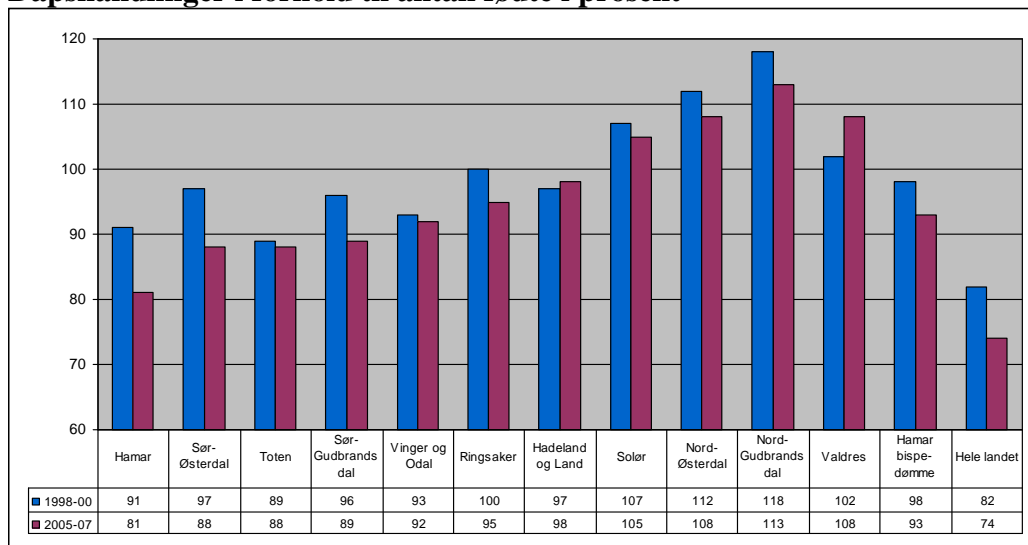

I dag vet vi at dåpsprosenten er synkende på nasjonalt nivå, men ikke hvordan dette arter seg i det enkelte sokn eller bispedømme. På soknenivå og bispedømmenivå har vi bare opplysninger om hvor mange dåp som er utført på stedet. Det vil være av avgjørende betydning for kirkens strategiarbeid at vi kan kjenne dåpsprosenten på soknenivå. Dette kan trolig gjøres ved en tilrettelegging av registreringen i medlemsregisteret slik at soknene fortløpende har opplysninger om hvem som er døpt, og at de har disse opplysningene på plass før årsrapport skal avgis. Spørsmål 3.2 i kirkelig årsrapport må da endres slik at det viser til opplysninger i medlemsregisteret.

I 2008 ble det utført 3 348 dåp i Hamar bispedømme. Vi vet ikke om alle disse dømte bor i Hamar bispedømme. Vi vet heller ikke hvor mange av de som ble født og som bor i Hamar bispedømme, som ble døpt i andre bispedømmer i 2008. Tallet kan derfor ikke fortelle noe om dåpsprosenten. Men tallet kan si noe om preferanse av sted for dåp. Dåpen som ritual er et av de sterkeste uttrykk vi har for tilhørighet. Den uttrykker religiøs tilhørighet, familie og slektstilhørighet og tilhørighet til sted og kirkebygg.

Det er en kjent sak at steds- og slektstilhørighet medfører at mange reiser "hjem" for å dømpe. Bymenigheter har relativt sett et lavere dåpstall enn bygdemenigheter. Sammenlikner vi antall dåp ett sted med antall fødte, kommer dette til uttrykk. Etter prosent av stedets antall fødte fordeler dåpshandlingene i bispedømmet seg slik på prostiene i Hamar bispedømme:

Dåpshandlinger i forhold til antall fødte i prosent

I Nord-Gudbrandsdal, Nord-Østerdal, Valdres og Solør døpes flere enn de som blir født (mer enn 100 %). Dette er områder med fraflytting og synkende folketall. Folk kommer "hjem" for å døpe. De som har lavest antall dåp i forhold til antall fødte, er Hamar domprosti, Sør-Østerdal, Toten og Sør-Gudbrandsdal. Dette er områdene som har byer med tilflytting. Folk reiser bort for å døpe.

Ytterst til høyre i tabellen er tallene for hele landet. På landsnivå er området for utført dåp og for fødsel sammenfallende. For landet er derfor tallene her lik *dåpsprosenten* (hvor stor prosent av årets fødte som er blitt døpt). "Landet" viser en fallende dåpsprosent. Fra perioden 1998/2000 til perioden 2005/2007 har dåpsprosenten i landet sett under ett, gått ned fra 82 til 74 prosent, på mindre enn ti år. Tilsvarende søyler for bispedømmet viser at dåpsprosenten antakelig er fallende i Hamar bispedømme også, men ikke så sterkt som landsgjennomsnittet. Tallene tyder på at dåpsprosenten i Hamar bispedømme ligger over landsgjennomsnittet. Hamar domprosti, som har lavets andel dåpshandlinger i forhold til fødselstall i bispedømmet, ligger likevel høyt over landsgjennomsnitt for dåpsprosent. Men hvor mye kan vi ikke vite sikkert så lenge vi ikke har tall for dåpsprosent på sokne- eller bispedømmenivå. Vi skulle gjerne visst hvor dåpsprosenten i bispedømmet ligger for så i neste omgang å undersøke hvorfor dåpsprosenten eventuelt er høyere her.

Tabellen viser en jevn nedgang i antall dåpshandlinger i forhold til antall fødte fra 1998 til 2007. Hamar domprosti og Sør-Østerdal skiller seg ut med en sterkere nedgang enn de andre. Dette er de områdene som har hatt sterkere vekst i folketallet. Elverum (Sør-Østerdal) og Hamar/Stange (Domprostiet) har hatt henholdsvis 6 % og 3,8 % vekst i folketallet i perioden. Valdres og Hadeland & Land skiller seg ut med en høyere andel dåp i siste perioden. Hvorfor er umulig å svare på, men muligens kan dette være en av forklaringene på økningen i kirkebesøk pr innbygger på søn- og helligdager, som vist i forrige årsrapport (2007:s.5).

Tabellen viser en mulig sammenheng mellom stedstilhørighet og preferanse for sted for dåp. Det er grunn til å tro at denne sammenhengen også kan være utløsende for å velge dåp. Vi har en resultatindikator som tyder på at det som kan styrke den lokale

kirke som dåpsstedspreferanse, også kan styrke dåpens stilling generelt, øke dåpsprosenten. Den kirkelige strategi bør aktivt forholde seg til dette.

Gudstjenestearbeid

Hamar bispedømme har hatt stabil eller økende oppslutning om gudstjenestene på åtti og nittitallet. Deltakelsen pr hovedgudstjeneste på søn- og helligdag har ligget på ca 83-85 de siste 10-15 år. Fra 2005 ser vi en fallende tendens, i likhet med det nasjonale nivå forøvrig. Deltakelse på ”gudstjeneste på søn- og helligdager” er ca 78 for 2008. Kirken har god kontaktflate og når mange, men søndagens hovedgudstjeneste står svakere mange steder pga avtagende frekvens blant grupper som har vært hyppige kirkegjengere (KIFO).

Hvis det ikke er noe ekstra ved gudstjenestene, så er antallet som feirer messe synkende.

Den tradisjonelle, hellige og alminnelige søndags formiddags gudstjeneste har ikke samme status lenger. (sitater fra prostenes årsrapporter)

Vi ser positive trender i bispedømmets gudstjenesteliv. Menigheter som har arbeidet aktivt over tid med samarbeid om gudstjenesteplanlegging og gudstjenesteforsøk, merker oppgang i gudstjenestesøkningen. Involvering av lekfolk som gudstjenestemedhjelpere og vektlegging av lokalsamfunnets liv og menneskers erfaring i gudstjenestene, skaper større eierforhold, og er viktig for kirken. Bevisst satsning på å alminneliggjøre nattverden som en del av gudstjenestefeiringen, har skapt en ny generasjon av nattverdsbrukende gudstjenestedeltakere.

I de små soknene har det gitt gode resultater å tenke gudstjeneste etter anledning både i forhold til kirkeår, trosopplæring og lokalsamfunnets egen livsrytme og tradisjoner. En viktig faktor som virker inn på gudstjenestebesøket, er trosopplæringsarbeid som leder inn mot gudstjenesten og bygger tilhørighet og trygghet i møte med kirken, både for barna og deres familier. Barna har inntatt kirkene og gudstjenestene med en helt annen selvfølgelighet enn før.

Gudstjenestereformen og trosopplæringsreformen er reformer som kommer i lagelig tid, og vil kunne bidra til en revitalisering av gudstjenestelivet i menighetene.

Gudstjenestereformen

Bispedømmet har siden høsten 2007 hatt en faggruppe, som består av 23 prester, til å arbeide med liturgireformen. Den er representativt sammensatt, slik at ulike teologiske og ekklesiologiske ståsted og alle prostiene er representert. Gruppen har drøftet og evaluert erfaringer fra liturgiforsøkene i bispedømmet, gjort sammenliknende studier av andre kirkers liturgier og liturgireformer, tatt for seg materialet fra alle underutvalgene under Nemnd for gudstjenesteliv (NFG), forslagene fra NFG og høringsforslagene fra Kirkerådet.

Målet for dette arbeidet er tosidig. For det første representerer det bispedømmets faglige arbeid inn i høringsprosessen og vil være grunnlaget for de offisielle høringsuttalelsene fra bispedømmet. For det andre er dette del av bispedømmets arbeid med å innføre de nye ordningene. Faggruppen tjener som en skoling av

fagpersoner fra hvert prosti som så i eget prosti kan være ressurspersoner for arbeidet med innføringen. Vi ser allerede nå at kjennskap og interesse for reformen øker rundt i bispedømmet.

Det er en påtagelig økning i interesse for liturgi og gudstjenesteliv. Forsøk er økende og lekfolket som trekkes inn øker stadig. (Fra prostenes årsrapporter)

Gruppen har i 2008 hatt 9 heldags møter og ett todagers seminar om "Gudstjenesten som hendelse". Seminaret hadde 43 deltakere. Faggruppen har i tillegg til den halve stillingen som er knyttet til arbeidet, i 2008 brukt til sammen 242 dagsverk på arbeidet. Faggruppen vil fortsette sitt arbeid fram til høringsfristen 15. september 2009.

Menighetene som er høringsmenigheter for liturgiforslagene, er valgt slik at medlemmene i faggruppen tilhører høringsmenighetene. Det sikrer at alle høringsmenighetene får god kjennskap til forslagene og at det fins liturgifaglig kompetanse i høringsmenighetene. Bispedømmet har 16 menigheter som prøver hele eller deler av forslaget til ny høymesseliturgi, og 3 menigheter som prøver forslaget til ny salmebok. Biskopen har åpnet for at også andre menigheter kan ta i bruk forslagene. Det har vist seg å være stor interesse for å kunne gjøre det.

Interesse og positivitet rundt reformen viser at reformen møter et behov i menighetene. En målsetting med reformen er at det skal åpne for større grad av medvirkning i gudstjenesten og stedegengjørelse. De resultatindikatorer bispedømmet har når det gjelder gudstjeneste og nattverd, viser at nettopp stedegengjørelse og involvering i gudstjenestearbeidet er avgjørende for deltakelse og positiv utvikling. Bispedømmet ønsker å bidra til en reform som best mulig kan møte de endringer vi nå ser i gudstjenestelivet og som kan styrke kirkens muligheter som folkekirke.

"Veien gjennom livet"

Vi har i 2008 arbeidet videre med å bidra til en helhetlig tilnærming til satsingsområdene, for at menighetene skal kunne følge opp Kirkemøtets mange vedtak og ulike reformer. Det vil kunne styrke forutsetningene for å skape bredde og engasjement i menighetene.

Menighetene, menighetskontorer og alle ansatte preges av mye nytt og mange endringer på samme tid, men vi står på med god lagånd og vilje til å løfte i flokk. (Prosten i Nord-Gudbrandsdal)

I bispedømmerådets brosjyre om "Veien gjennom livet" sammenfatter biskop Solveig Fiske:

Skaperverket er i ubalanse. Under overskriften "Veien gjennom livet" ønsker Hamar bispedømme å stimulere til en styrket miljøbevissthet i alt vårt arbeid. Miljøvern handler om hele livet! For livet på jorda og menneskenes skyld trenger vi en grunnleggende holdningsendring. Vi tror at et vandre- og pilegrimsperspektiv på livet kan hjelpe oss til å leve i pakt med naturen, og i oppbrudd fra det som skader livet.

Som pilegrimer vet vi at luften, jorden, vatnet og lyset hører Skaperen til, og erfarer på vår vandring at det er i Gud vi lever, beveger oss og er til. I gudstjenesten møtes våre veier. All vår trosopplæring, diakoni og misjon berøres av skapertroen og livets

mysterium. Så la oss gå sammen, i troen på at det nytter å kjempe for livet og rettferdigheten.

En slik helhetlig metodisk tilnærming ble bekreftet under Kirkemøtet i 2008 i forbindelse med behandling av ”Bærekraft og skaperverk”:

... arbeide for en bred forankring av prosjektet på alle nivå i kirken. Dette forutsetter at prosjektets innhold integreres i det videre arbeidet, særlig med diakoniplanen, gudstjenestereformen og trosopplæringsreformen. Unge har et engasjement og en utålmodighet i møte med urettferdighet og klimatrussel, som er en viktig ressurs i dette arbeidet. (KM 5/08)

Den diakonale profilen er videre styrket gjennom samarbeidet med Kirkens Nødhjelp (KN). ”Veien gjennom livet” danner rammen for samarbeidet med KN for 2008 og 2009. Dette sammenfaller med at tema for fasteaksjonen i 2009 og 2010 er klimakrisen.

Vi ser det som avgjørende at miljøengasjementet får rom lokalt. Kirkens tilknytning i alle lokalsamfunn vil kunne bidra til å skape bredde rundt miljøengasjementet. Kirken vil med sitt språk og sin spiritualitet kunne favne bredt, engasjere og skape håp. Salmer, fortellinger, tekster og bønner kan romme lokalsamfunnets engasjement. De kan skape rom for tro, undring, takknemlighet, selverkjennelse, klage, solidaritet, kjærlighet, forsakelse og håp. Gjennom gudstjenesten har kirken et potensial til å inkludere, bevege og engasjere. For eksempel kan en vandre-/pilegrimsgudstjeneste med ulike stasjoner hjelpe menigheter lokalt til å rette fokus på miljø.

”Veien gjennom livet” var tema under biskopens prostibesøk til ni av bispedømmets prostier. Kirkelig ansatte og menighetsråd ble utfordret til refleksjon og handling over hva det vil si å være kirke i møte med klimautfordringen. Dette var også tema under årets stiftsdager. Knut Grønvik, Stefan Edman og Helen Bjørnøy var med på å plassere miljøutfordringen i kirkens midte teologisk, pedagogisk og diakonalt. Til avslutning fikk

stiftsmøtedeltakerne selv erfare en vandregudstjeneste gjennom Hamars gater.

Enkeltmennesker og menigheter må gis hjelp til å fremme en ”jordvendt kristen praksis” der man følger Kristus i tjeneste for skaperverket og medmennesker. Kirkemøtet ber om at det til dette utarbeides materiell til refleksjon og bruk i menighetene, som styrker trosgrunnlaget, utfordrer til engasjement og handling og gir et håpsperspektiv. (KM-4/07)

2.2 Trosopplæring og miljøskapende og forebyggende arbeid blant barn og unge

Resultatmål 2.2 – Utvikle kirkens trosopplæring og støtte det miljøskapende og forebyggende arbeidet blant barn og unge

Mange trosopplæringsprosjekt legger stor vekt på å gi barn og unge kjennskap og tilhørighet til den lokale kirke og kirkegård og det univers av materiale for livstolkning og trosuttrykk som konkret finnes her.

Noen unge (15 – 18 år) sier om kirkerommet og gudstjenesten:

”Jeg føler at jeg kan slappe av der”

”Her kan vi legge livene våre i Guds hender”

”Det er liksom så fredfullt der”

”Godt når det er mange unge der”

Vi ser at kunnskap og forventninger knyttet til trosopplæringsreformen er økende i alle prostier i bispedømmet. Mange menigheter uavhengig av om de har fått midler eller ikke, har i 2008 arbeidet strategisk med trosopplæring.

Mange menigheter med prosjekter opprettet i 2004-2007 har meldt om utfordringer i overgangen fra prosjekt til drift. I disse prosessene har bispedømmekontorets ansatte vært samtalepartnere.

”Trosopplæring i naturen” som var et regionalt samarbeidsprosjekt mellom Mesnali leirsted drevet av Det Norske Misjonsselskap (NMS) og Hamar bispedømmeråd ble avsluttet juli 2008. Gjennom OVF-midler og bidrag fra NMS og bispedømmerådet ble prosjektet videreført til januar 2009. Til tross for at bispedømmet og prostiet ikke har midler til å fortsette samarbeidet, vil NMS videreføre deler av arbeidet i 2009. Menighetene i Ringsaker prosti bruker erfaringene fra prosjektet i sine forberedelser til innfasing i trosopplæringsreformen.

I 2008 ble to nasjonale trosopplæringsprosjekter som Hamar bispedømme har vært medansvarlig i, avsluttet: ”På vandring gjennom livet” og ”Kunsten å være kirke - også for små barn”. Ung Kirkesang har hatt et hovedansvar i prosjektet ”På vandring gjennom livet”, og deres lokale avdeling har bidratt i arbeidet med å kombinere filosofisk samtale, pilegrimsvandring og sang. ”Kunsten å være kirke – også for små barn” utviklet forutsetninger og begrunnelse for utforming av gudstjenesteliturier i kirkerommet der små barn kan delta på egne premisser. Observasjoner, lek og erfaringer sammen med 1- 3 åringer i Hamardomen våren 2007, dannet grunnlaget for dette arbeidet. Pilegrimspresten har vært medansvarlig for prosjektene. Lokalt i bispedømmet har mange menigheter gjort erfaringer med myldregudstjenester , babysang og småbarnsang som gode tiltak på de minstes premisser.

Gjennom barna kan også hele storfamilier engasjeres i trosopplæringen. Det er en utfordring å lage trosopplæringsplaner i den enkelte menighet som tar vare på familiens mulighet for engasjement over tid, og opplevelse av at kirken er for alle og gudstjenesten en naturlig møteplass i lokalsamfunnet. Dette er en utfordring som betinger at alle reformene i Den norske kirke må stå i et forhold til hverandre.

I arbeidet med å utvikle kirkens trosopplæring og støtte det miljøskapende og forebyggende arbeidet blant barn og unge er det arrangert to samlinger for alle trosopplærings-medarbeidere og kateketer i bispedømmet, med fokus på overgrepssproblematikk og forberedelse av "LysVåken".

LysVåken-prosjektet favnet bredt. 54 menigheter i bispedømmet deltok. Her fra Ottestad kirke. Foto: I. Midgard

35 % av bispedømmets menigheter deltok i "LysVåken" prosjektet natt til 1.søndag i advent, hvor 11-åringer ble invitert til å være med på et program med overnatting i lokalkirkene. Dette har vært med på å styrke menighetenes arbeid innen trosopplæring.

Prostitildeling "Forsøk 08"

Trosopplæringssekretariatet valgte Sør-Østerdal prosti til Forsøk-08. Midler skulle fordeles til samtlige menigheter i prostiet, noe som gjorde det nødvendig å skape samarbeidsområder over menighets- og fellesrådsgrenser.

Korte tidsfrister gjorde det krevende i forhold til å sikre representativitet fra alle menighetsråd til de to samrådsmøtene som ble holdt i juni. Men med alle fellesrådsområdene representert var det mulig å komme frem til konsensus om en fordelingsnøkkel av midlene.

Innføringskurset 18. oktober la vekt på en folkekirkelig tilnærming til trosopplæringen og hvordan bygge videre på den tilhørighet folk i prostiet har til kirken. Nesten alle de 23 menighetene i prostiet var representert. Tiltak som kan styrke oppslutningen om slike sentrale møter er nødvendig i den videre opptrappingen.

Sør-Østerdal prosti er et stort geografisk område med mange små menigheter. Det er lagt en struktur med til sammen 3,8 årsverk i et tverrfaglig team bestående av 6 personer. Disse skal ha lokal base og tilknytning ved lokalt kirkekontor og inngå i et tverrfaglig samarbeid der, og samtidig inngå i et samarbeidende team om å utvikle trosopplæringen i prostiet. Det viste seg vanskelig å få kvalifiserte søkere til deltidsstillinger i utkantkommunene. I forståelse med fellesråd og bispedømmet er det derfor inngått avtaler om kombinasjon med andre kirkelige stillinger.

Trosopplæringen styrkes gjennom synergi med andre prosesser og strategier i prostiet. I Sør-Østerdal prosti har menighetene en tydelig folkekirketenkning med mål å utvikle tilhørighet og trygghet til den lokale kirke.

Trosopplæringsprosjektet "Sammen i kirka" har fungert godt i de fem menighetene i Elverum. Dette prosjektet knytter seg opp mot menighetens gudstjenestefeiring, det sentrale budskapet rundt hver av høytidene, og samarbeid mellom skole og kirke. De andre menighetene i prostiet klargjorde tidlig at de ville bygge på denne modellen. En felles modell styrker nettopp mulighetene for synergi og samarbeid mellom menighetene. Kompatibilitet mellom menighetenes modeller vil kunne telle positivt

for medarbeiderne i mindre stillinger som skal arbeide i flere menigheter. En felles modell vil samtidig kunne ha store muligheter for lokal variasjon. En modell som involverer barna i menighetens høytider og gudstjenesteliv har stor overføringsverdi. Dette er de bærende element i alle menigheter – også i små sokn. En slik modell styrker mulighetene for tverrfaglig samarbeid siden de ansatte allerede er engasjert i menighetenes gudstjenesteliv.

Status pr i dag for Sør-Østerdal prosti:

1. Fem personer er tilsatt. En sjettede stilling står fortsatt ledig.
2. Et styre med representanter fra alle fem fellesrådsområder er opprettet.
3. Felles prostimodell med muligheter for lokale tilpasninger er valgt, og arbeidet er godt i gang.

Oppsummering av utfordringer

1. Legge til rette for gode og forpliktende prosesser som kan involvere menighetene så tidlig som mulig under innfasingen av nye prostier i trosopplæringsreformen.
2. Vansker med å få kvalifiserte søkere til deltidsstillinger i utkantkommunene gjør det nødvendig å vurdere muligheten for kombinasjon med andre kirkelige stillinger. Kreativitet og fleksibilitet kan gi gode løsninger.

Konfirmanter

Konfirmantsatsingen i bispedømmet er betydelig. Vi ser en økning i antall konfirmanter av de som er døpt i bispedømmet. I 1991 ble 4303 barn døpt, tallet konfirmerte i 2006 var 3492. Det vil si at 81 % av de døde ble konfirmert. Tilsvarende tall for døde i 1992/konfirmerte i 2007 er henholdsvis 4071 og 3538. Det vil si at 87 % av de døde i 1992 valgte å konfirmere seg. Tilsvarende tall for døde i 1993/konfirmerte i 2008 er henholdsvis 4113 og 3553. Det vil si at 86 % av de døde i 1993 valgte å konfirmere seg. Konfirmasjonsprosenten fra 2007 holder seg stabil.

Ungdomskonsulent / Ungdomsråd

Ungdom var en hovedsatsing i 2008. Hamar bispedømmeråd samarbeidet med Mellomkirkelig råd om en ungdomsutveksling med Syria i april. Tre unge fra bispedømmet deltok. Det ble ansatt ny ungdomskonsulent i 30 % stilling 1.september. Hovedarbeidsoppgavene er Ungdomsrådet og Ungdomstinget – kirkepolitiske arenaer i bispedømmet for unge. Det ble ikke holdt Ungdomsting i 2008, men det vil bli avholdt i februar 2009 i forbindelse med KFUK/M weekend for Hedmark og Oppland.

Studentpresttjenesten

Ved presteskifte 2004 bestemte Hamar bispedømmeråd å kanalisere studentpreststillingen til Oppland. Dette var helt nødvendig fordi en etter 7 år med to ulike studentprester erfarte det som uholdbart at en person skulle betjene 7 studiesteder med 8-9000 studenter spredt over to store fylker. Allerede i 2002 tok

Studentorganisasjonen i Hedmark til orde for at en burde ansette en studentprest i hvert fylke.

Høgskolen i Hedmark er nå tilført en 50 % stilling med midler fra bevilgingen til spesialpresttjeneste i 2007. En halv stilling har ingen mulighet til å opprette et tilbud for de ca. 4.000 studentene fordelt på høgskolens fem avdelinger i Hamar, Elverum, Åmot og Stor-Elvdal hvor det drives et bredt studietilbud. En begrenset stillingsprosent gir ikke rom for kontinuitet og frekvens på nærværet ved de enkelte studiestedene, med følge at tjenesten verken blir kjent eller tilstrekkelig brukt. Dette gir en utilfredsstillende situasjon for studenter, høgskole og prest. Bispedømmerådet søker derfor om midler tilsvarende 50 % stilling som spesialprest.

Studentpresten i Oppland (100 % stilling) ved Høgskolen i Lillehammer og Høgskolen i Gjøvik har helt andre arbeidsmuligheter, og tilbyr/deltar derfor i et bredt spekter av aktiviteter.

2.3 Diakonalt og sosialt arbeid

Resultatmål 2.3 – Styrke kirkens diakonale og sosiale arbeid

Tallet på **diakonstillinger** holder seg konstant - 19 stillinger hvorav 15 med statlig refusjon. Alle har full diakonkompetanse bortsett fra to. Gjøvik og Lillehammer er steder med store diakonale behov, men uten diakonstillinger. Dette jobbes det med.

Domprosten i Hamar sier i sin årsrapport:

En voksende andel eldre er en annen utfordring. De som bor på hjemmene, og de som arbeider der, representerer et stort behov for prestatjeneste. Hjemmesykepleien i en by som Hamar gjør hvert døgn 4 000 – fire tusen – besøk.

I samråd med diakonenes arbeidsgivere er det avholdt 6 faglige samlinger for diakonene relatert til ny Plan for diakoni, hvorav vern om skaperverket/Veien gjennom livet og kamp for rettferdighet har hatt særlig fokus.

Ny **Plan for diakoni** gir en ny tenkning om diakonien med fokus på omsorg både for menneske og skaperverk. Dette tar tid å innarbeide i menighetene slik at det får nedslag i lokale planer. Ifølge prosterapportene har ca 100 menigheter egne diakoniplaner, dvs ca 2/3 av det totale antallet.

Diakoni som formidling av evangeliet er et annet forsterket element i diakoniplanen. I vår folkekirkelige virkelighet er det mange som gjerne uttrykker sin kristne tilhørighet nettopp gjennom diakonale og medmenneskelige handlinger.

Omsorg og nestekjærlighet er noe folk skjønner seg på. (Sitat fra en prosterapport)

Grønn menighet er lansert som ett av flere tiltak for å få menighetene til å bli seg bevisst sitt miljøengasjement. 12 menigheter har gjort vedtak om å bli Grønn menighet. **Miljøfyrtårn** er en mer krevende prosess innen noen av de samme områdene, bl.a. med sertifisering av ekstern konsulent, og passer best for fellelråd. 4 fellelråd har satt i gang prosessen.

Feiring av **Skaperverkets dag** skjer i 63 menigheter, dvs i 40 % av menighetene. Tallet gjenspeiler likevel ikke totaliteten av gudstjenester med samme tenkning når vi tar i betraktning alle friluft- og setermessene som holdes. Når kirken i bygdene lytter seg inn på lokalkulturens visdom med hensyn til natur og menneskets plass i forhold til naturen, så får dette konsekvenser for deres gudstjenestefeiring. Dette er kunnskap og holdninger som må løftes opp, gis språk og uttrykk slik at det kan bidra til å skape bredde rundt kirkens og samfunnets engasjement for bærekraft og skaperverk.

Spesialisert diakoni er representert med Kirkens SOS i Hedmark og Oppland, med kontorer i Lillehammer, Gjøvik og Hamar. Mange menigheter har eierskap, og tilbudet rekrutterer godt over 80 frivillige medarbeidere. I løpet av året er tilbudet utvidet til å bli døgnåpent.

Kirkens Familierådgivning har et kontor på Otta i Nord-Gudbrandsdal med eierskap i menighetene i prostiet. Neste år vil det ha vært i virksomhet i 30 år.

Hamartiltakene for rusmisbrukere er en diakonal virksomhet i regi av Kirkens Sosialtjeneste med tilbud på lavterskel- og høgterskelnivå, bolig og arbeidstrening. Matutdeling til økonomisk svakstilte og utgivelse av gatemagasinet "Tett På" har vært viktige innslag for bedring av deres livssituasjon og det å skape forståelse blant folk. Modellen med samvirke mellom offentlig helse- og sosialomsorg og kirkelig diakoni har fått stor oppmerksomhet, også nasjonalt.

Internasjonal diakoni står fortsatt sterkt i bispedømmet i form av Kirkens Nødhjelps fasteaksjon. Bøsseinnsamling foregår i nesten 90 % av alle menighetene.

Vennsapsavtalene som bispedømmerådet har til Nicaragua og Thailand er under evaluering. Biskop Victoria i den lutherske kirken i Nicaragua deltok under 850-årsjubiléet for Lom kirke i september.

Misjon har hatt et særlig fokus i bispedømmet dette året gjennom Misjonens år i 2008. Markeringen var et ledd i oppfølging av KM 2005 hvor misjon var hovedtema. Menighetene ble oppfordret til å bruke en kort liturgi med lystenning ved starten av gudstjenester. Det ble også utviklet egne samtaleopplegg om misjon for både menighetsråd og prester for å styrke misjonens forankring i menighetenes liv. Tidligere misjonærer bosatt i bispedømmet ble invitert til en egen samling. 1/3 av menighetene melder at de har markert misjonens år.

2.4 Samarbeid

Resultatmål 2.4 - Fremme samarbeid mellom kirkens organer, overfor frivillige kristelige organisasjoner og mellom kirke og samfunn

Visitaser

Biskopen gjennomførte sine første visitaser etter gjeldende visitasreglement i 2008, i henholdsvis Øystre Slidre, Jevnaker, Dovre samt i Øyer og Tretten sokn. Vi har erfart at visitasene skaper gode møteplasser og arenaer for soknene. De blir som et speil for å se hva de allerede har og gjør, samtidig som de skaper et åpent rom for sammen å

tenke utfordringer for veien videre. Visitasprotokollene vil gi et godt grunnlag for arbeidet med ny strategi.

Visitas i Dovre: Småskulesteget på Dovre skule lærte nye songar av biskopen.
Foto: Grethe Skaug Torsteingard

Skole-kirke

Samarbeidet mellom skole og kirke er svært bra de fleste steder i Hamar bispedømme. I Nord-Østerdal prosti rapporteres det om skriftlige samarbeidsavtaler med 12 av prostiets 15 barneskoler, og muntlige samarbeidsavtaler med de andre tre barneskolene.

Selv om overgangen fra KRL til RLE ikke fører til vesentlige endringer i mulighetene for samarbeid (fagets kompetansemål er stort sett uendret) har endringen likevel aktualisert og problematisert dette. Det ble i 2008 meldt om usikkerhet og uro ved enkelte skoler i forhold til muligheten for å fortsette tradisjonen med å holde skolegudstjenester.

Antall skoleklasser på besøk i kirken utenom gudstjeneste hadde en reduksjon på 17 %. Kirkens ansatte utførte 11 % færre skolebesøk. Det er mulig denne nedgangen er indikator på usikkerhet både i kirke og skole. Det er da verdt å merke at antall skolegudstjenester bare hadde en nedgang på 3 %.

Hamar bispedømme ønsker å opprettholde den sterke relasjonen mellom kirke og skole, og ulike tiltak ble iverksatt av biskopen. I oktober ble det sendt brev til menighetene som viste til Utdanningsdirektoratets veiledning om skolegudstjenester. Biskopens brev orienterte om skolegudstjenestens plass inkludert enkle grep for å sikre at semesteravslutningen skal kunne være samlenende for alle elever på skolen.

Biskopen tok videre initiativ til møter med fylkesmennene i Hedmark og Oppland, der det ble klart at vi har felles forståelse i forhold til samarbeidet kirke/skole og skolegudstjenester. Møtene konkluderte med at det er viktig å bidra til trygghet og forutsigbarhet både i skole og kirke rundt de rammene som eksisterer for samarbeidet. Vi vil holde en fagdag for kirkelig ansatte og lærere i oktober 2009 med fokus på dette. Fylkesmennene har bedt om å bli invitert.

Kirken har kompetanse som skolen etterspør i sin læreplan. Religionene kommer i dag gjennom døren til klasserommet og bæres til skolen av elevene. Kanskje erfarer vi det Sven Hartman omtaler som en sakralisering av skolen, via elevenes hjem og barn og unges eget engasjement. Skolen har blitt en viktig arena for samfunnets kulturelle og religiøse mangfold.

I Lillehammer ble vedtaket om at ingen skoler skulle få holde julegudstjenester omgjort etter press fra elever, lærere og foreldre. I Elverum hadde en skole julegudstjeneste for første gang på flere år.

I fem prostier er det formelt samarbeid i minst ett sokn med "Den kulturelle skolesekken". Andre prostier har samarbeid med kulturskoler, og arbeider med å formalisere dette samarbeidet og legge det innunder "Den kulturelle skolesekken".

Sør-samisk kirke- og kulturliv

I desember fastsatte Kultur- og kirke departementet forskrift om samisk menighet i sørsamisk språkområde "for å fremme sørsamisk kirkeliv". Det sørsamiske området omfatter Nidaros bispedømme og deler av Sør-Hålogaland og Hamar bispedømme. Den sørsamiske menigheten vil høre inn under Nidaros biskop og bispedømmeråd. Elgå menighet har ca 100 medlemmer. Den sørsamiske kultur er en vesentlig del av denne menigheten og setter med sin næring preg på landskapet og holdning til natur og miljø. Lokalsamfunnet har i 2008 vunnet en kamp om å få beholde sitt "oppvekstsenter" som inkluderer barneskole. Skole og kirke er begge godt integrert i den samiske kultur. I gudstjenestene veksles mellom norsk og sørsamisk språk både i lesninger og i de liturgiske ledd. Alle barna kan begge språk. Det er benyttet nyskapt liturgisk og musikalsk materiale fra samisk miljø. Soknepresten har initiert og utviklet et godt samarbeid slik at den samiske kulturs kunnskap og praktiske erfaring med et likevektsforhold til naturen blir brukt i den lokale kirkes arbeid med å skape nye holdninger til natur og miljø.

Kirke- og fritidskultur - fjellprester

I 2008 forsterket bispedømmet sitt satsingsområde i forhold til fritidskulturen. Gjennom mange år har vi sett en stor søkning til fjellkapell og -kirker. Bispedømmet har noen av de mest ettertraktede fritidsområdene i landet. Trenden med at en større og større del av folks liv knyttes til fritiden, øker. Siden fritiden flyttes fysisk til et annet geografisk område enn bo- og arbeidssted, ønsker kirken - som er en vesentlig formende faktor i ethvert lokalsamfunn - også å være en viktig faktor i utformingen av den nye fritidskulturen. Det er økende etterspørsel etter kirkelig betjening i turistnæringen og blant hytte- og fjellfolket. Som folkekirke ser vi det slik at kirkens medlemmer er en del av kirken der de til enhver tid oppholder seg. Fjellprestenes arbeid og tilstedeværelse knytter også an til de fastboendes ærefrykt og hellighetsopplevelse av fjellet og naturen generelt. Det ligger forventninger til at dette reflekteres i arbeidet, og at fjell/turistprest-tjenesten også fokuserer på dagens utfordringer når det gjelder klima og miljø.

I 2008 gikk det 3-årige prøveprosjektet med fjellprest på Beitostølen i Øystre Slidre over i fast stilling. Dette pionerarbeidet ønsker både lokalt næringsliv og bispedømmerådet skal videreføres, og dekker 25 % av et årsverk hver, til sammen en

halv stilling. Det er i 2008 opprettet en 50 % prosjektstilling som fjellprest i Nord-Gudbrandsdal prosti hvor man har forsøkt samarbeid med lokalt næringsliv. På samme måte er det prosesser i gang i forhold til samarbeid både i Sør-Gudbrandsdal og i Trysil.

Pilegrimsarbeid

Av mange grunner blir pilegrimsprestens arbeid annerledes i Hamar bispedømme enn i Nidaros, hvor det fokuseres mye på såkalte langvandring og Nidarosdomen som mål. I Hamar legges det stor vekt på samarbeidet med foreninger og lag, kulturinstitusjoner og kommuner slik at pilegrimsveiene også brukes og leves lokalt i de ulike sokn.

I 2008 har over 90 % av alle fellestrådsområder gjennomført en eller annen form for pilegrimsvandring. Det er ofte ulike vandring til/fra og i kirker i forbindelse kirkebesøk og gudstjenester av barnehager og skoler, og vandring i forbindelse med trosopplæringsreformen og konfirmantopplegget i regi av menighetene. Flere steder er det gode tradisjoner for vandring knyttet til sommerens mange utegudstjenester / setermesser og andre arrangement.

”Jeg har aldri sett bygda mi så vakker som i dag da jeg gikk igjennom den som pilgrim. Jeg så alt på en ny måte og med mange flere dimensjoner enn jeg før har gjort”, sa en kvinne i Valdres etter sin første pilegrimsvandring.

Trafikkmarkering

Biskopen deltok på de årlige trafikkmarkeringene i Hedmark og Oppland, henholdsvis i Kongsvinger og Vang i Valdres, i januar måned. Dette er et flott samarbeid mellom kirken og Trafikksikkerhetsutvalget/Statens Vegvesen, vertskommuner, politi og annet innsatspersonell. Dessverre er det altfor mange dødsfall, 28 i Oppland og 19 i Hedmark, og alvorlige ulykker på de store gjennomfartsårene i bispedømmet. På landsbasis ble 233 mennesker drept i trafikken i 2007.

Samarbeidsavtaler

Bispedømmerådet har egen samarbeidsavtale med Kirkens Nødhjelp (KN) om internasjonal diakoni. En ny avtale er inngått, basert på at KN har egen regionkonsulent i bispedømmet - med base på bispedømmekontoret - og prosjektsamarbeid innen fokuserte temaer, bl.a. klimaspørsmål og kamp for rettferdighet.

Samarbeidsavtalen med KFUK/M er videreført. Avtalen med Det norske Misjonsselskap (NMS) er videreført inntil videre. Bispedømmerådet har invitert flere misjonsorganisasjoner til samarbeid, men foreløpig uten resultat. Regionkonsulenten i NMS deltar i bispedømmets internasjonale utvalg.

Plan og bygningsaker

Bispedømmerådet har som høringsinstans mottatt 15 reguleringsaker til uttalelse, mot 12 i 2007. Fire av sakene har hatt slik karakter og konsekvenser for den lokale kirke, at det er avgitt uttalelse. 2 kommunedelplaner er mottatt til høring, - mot 7 i 2007. Vår erfaring er at mange kommunale planer ikke er klar over bispedømmerådet som statlig høringsinstans. Arbeidsmessig vil det være en umulighet å følge opp alle saker, slik at vår prosedyre er å utfordre kirkemyndighetene lokalt.

Saker i medhold av Gravferdsloven

Bispedømmerådet har godkjent endring av kirkegårdsvedtekter i fire fellesrådsområder, og utvidelse ved to kirkegårder. Det har kun vært 2-3 saker vedrørende feste av grav - saker som oftest oppstår på grunn av pårørendes uvitenhet rundt ordningen.

2.5 Dialog og samhandling

Resultatmål 2.5 – Bidra til dialog og samhandling med andre kirke-, tros- og livssynssamfunn

Prostene rapporterer om økumenisk samarbeid med Den katolske kirke, Den russiske ortodokse kirke, Baptistkirken, Metodistkirken, Frelsesarmeen, Frikirken og Pinsevevnenne. Hovedsaklig dreier det seg om gudstjenestefellesskap et par ganger i året knyttet til spesielle arrangementer, for eksempel Bibeldagen, Olsok, Kvinnenes internasjonale bønnedag m.m. Kirkejubileet i Lom (850 år) hadde en felles katolsk/luthersk messe som del av feiringen.

Mellomkirkelig råd hadde møte på Hamar 8. september og inviterte ansatte på bispedømmekontoret og medlemmer av bispedømmerådet til samtale om bispedømmets økumeniske virksomhet.

Prost Ingrid Vad Nilsen ble i 2007 tildelt Olavstipendet for å arbeide med "Innvandrerens plass i norske folkekirkemenigheter". Prostene i Hamar bispedømme fikk en presentasjon av prosjektet, og fikk som utfordring å utvikle gode partnerskap slik at migranter kan vokse inn i et kirkefelleskap.

I Brydalen menighet i Tynset, en bygd med under 100 innbyggere, har de startet trosopplæringsprosjektet "Sammen" som er drevet frem og forberedt av en gruppe kvinner (en evangelisk-luthersk, en romersk katolsk og en muslim). "Sammen" samler barn og voksne rundt sosiale aktiviteter og felles måltid med mål å bli kjent med hverandre og å gjøre noe i felleskap. I tillegg møtes forskjellige religioner til religionsdialog i kirka en gang for året. Dette skjer i regi av menighetsrådet og en prest og er et voksent supplement til trosopplæringsprosjektet "Sammen".

I Åmot ble det i 2008 holdt en felles samling med Human-Etisk Forbund for konfirmanter og ledere. Dette blir videreført i 2009. Målsettingen for samlingen er forståelse og dialog. De to gruppene bringes sammen for å bygge ned forutinntatte meninger og oppfatninger om de andre og gi grunnlag for fellesskap mellom de unge. Samlingen inngår i begge grupperes konfirmantopplegg.

Dialog og samhandling med andre tros- og livssynssamfunn har ellers så langt ikke fått stort nedslag lokalt i menighetene.

2.6 Kunst og kultur i kirken

Resultatmål 2.6 – Stimulere til utfoldelse av kunst og kultur innen kirken

Kirken er en betydelig kulturoperatør i Hamar bispedømme og bidrar til et blomstrende kulturliv forankret i lokale tradisjoner og historie. Det finnes samtidig stor vilje til å tenke nytt og utvikle nye uttrykksformer og kulturinstitusjoner. Stadig flere menigheter samarbeider med andre kulturaktører lokalt i utviklingen av stede egne gudstjenester og arrangement, som samarbeid med kirke- og folkeakademier, arbeiderlag, Samorg, bondelag, bygdekvinnelag, sanitetsforeninger, helselag, pensjonistforeninger, hagelag, husflidslag, historielag, jeger- og fiskeforeninger, leikarringer, teatergrupper og museer, med Normisjon og med Human-Etisk forbund. Flere menigheter får finansiell støtte lokalt. I 2008 ble det arrangert over 1000 konserter, musikkandakter og andre kulturelle arrangementer i menighetenes regi i bispedømmet. Bare på konserter og musikkandakter deltok det til sammen nær 61.000 mennesker.

Fra Sør-Østerdal prosti sies det slik:

Kirken som sted for større kulturevenement er et sentrumsfenomen. Vel så viktig er det integrasjonsarbeidet som skjer mellom lokale kulturkrefter og kirke. Dette omfatter samarbeid om gudstjenester der lokale kunstneriske og kulturelle uttrykk utnyttes, samarbeid om lokale kulturarrangement og kirkelig tilnærming til lokale tradisjoner og skikker. Det skapes en arena for livstolkning der lokal kunst og kirke møtes. Dette er en svært viktig del av den lokale integrasjon av kirke og samfunn og omfatter en betydelig innsats og aktivitet.

Kirkemusikalsk arbeid

Ny plan for kirkemusikk ble vedtatt i høst. Den minner menighetene om kirkemusikkens betydning for det lokale kirkeliv. Arbeidet med trosopplæringsreformen og gudstjenestereformen har tydeliggjort viktigheten av det tverrfaglige samarbeidet i menighetene. Her er kirkemusikerne en betydelig ressurs. Det ble mot slutten av 2008 forberedt en samling i januar for alle kirkemusikere i bispedømmet, et vellykket tiltak. Det er behov for økt satsing på fellesfaglig arbeid blant kirkemusikerne. Dette bygger opp under at bispedømmet trenger kirkemusikalsk konsulent knyttet til bispedømmekontoret, for å koordinere og inspirere menighetene i det kirkemusikalske arbeidet.

Kirkerom, inventar og utstyr

I løpet av 2008 har vi hatt 8-10 saker som konkret går på interiørmessige endringer begrunnet med universell utforming og ønsket om en mer fleksibel utnyttelse av kirkerommet. Dette er liten økning fra forrige år, en tendens vi forventer vil vare blant annet på grunn av gudstjenestereformen.

Menighetsrådene er opptatt av inventar av kunstnerisk art i egne kirker. Dette kommer særlig til uttrykk i forbindelse med kirke-jubileer, med søknader om flytting,

Lyskapellet, Øystre Slidre

omplussing, renovering eller nyanskaffelser. Nyanskaffelser av kirketekstiler og utsmykning ligger i 2008 stort sett på samme nivå som tidligere med 10-15 innvilgede søknader, og vi erfarer at de lokale kunstnerne og håndverkere foretrekkes.

Kirkegården

Kirkegård og kirkebygg oppleves som et hellighetsområde hvor menneskers tro og håp gis uttrykk på mange måter. Prosten i Nord-Østerdal skriver: *"Trosengasjement vises ofte ved bruken av rive og malerkost"*. Både kirken lokalt og bispedømmerådet har som forvaltere av gravferdsvesenet, ansvar for tilrettlegging og god dialog med annerledes troende. Livssynsnytrale seremonirom finnes på flere steder i vårt bispedømme, men det er behov for flere.

2.7 Kirkelig demokrati

Resultatmål 2.7 – Legge til rette for økt deltakelse og styrking av det kirkelige demokratiet

Valgdeltakelse til menighetsråd i Hamar bispedømme var i 2005 9,1 % mot 4,3 % i landsgjennomsnitt (Kirkerådets tall). Den gang hadde flere av menighetene valg samtidig med Stortingsvalget. I 2007 var det hele 35 menigheter i bispedømmet som deltok i prøveordningen med menighetsrådsvalg hvert annet år på halvparten av medlemmene. Evalueringen viste til bedre kontinuitet, men omtrent den samme valgdeltakelsen. Begge disse forsøkene gir et godt utgangspunkt for at intensjonene i Demokratireformen skal lykkes.

Kirkevalg 2009 startet med kursing av proster og kirkeverger i november 2008, og intensiveres gjennom kursing av alle menighetsråd i januar/februar 2009. Informasjon og markedsføring er avgjørende faktorer for god valgdeltakelse, og vi ser det som en hovedoppgave å hjelpe menighetene med dette i valgarbeidet lokalt.

Bispedømmerådet har i 2008 hatt følgende sammensetning:

Leke medlemmer: Marit Tingelstad, leder
Bjørn I. Eidsvåg, nestleder
Jenny Skumsnes Moe
Aslag Lajord
Lek kirkelig tilsatt: Dag Landmark
Geistlig representant: Lars Erlend Kielland
Biskop Solveig Fiske

Hamar bispedømmes **ungdomsråd** har hatt slik sammensetning:

Anne Lise Ording (leder)
Kenneth Bengtsson
Tollef Graff Hugo
Derek Stothers
Kristoffer Schmidt
Nina B. Nordbye

2.8 Organisering, kompetanse og kapasitet

Resultatmål 2.8 – Ha en organisering, kompetanse og kapasitet som er brukerorientert og tilpasset oppgavene

Personlrådgiverstillingen er fra 1. november besatt med fast medarbeider. Både stillingen som teologisk rådgiver og rådgiver trosopplæring er midlertidig besatt av medarbeidere som kommer direkte fra menighetsarbeid, noe som bidrar til nødvendig realitetsorientering på kontoret.

Så snart det var avklart at bispedømmerådene fikk midler til stillinger i forbindelse med demokratireformen, startet en kvalifisert rådgiver med 50 % fast stilling ved kontoret, arbeidet med forberedende prosesser.

Økonomisjefen var store deler av året kjøpt fri 20 % for å delta i samarbeidsgruppen for samordning av økonomireglement og systemer for alle bispedømmene.

Vi har hatt ekstrahjelp i form av 50 % midlertidig stilling i avdeling for fellestjenester i hele 2008.

Overgangen til **statens nye felles personal- og lønnsystem**, SAP, ble slutført i 2007 og det første hele driftsåret har gått uten store problemer. Elektronisk fakturabehandling er innført og i full drift.

Rettsaken mot en av bispedømmets prester fortsatte inn i 2008 og ble avsluttet i lagmannsretten. Dommen preget i lengre tid arbeidet både på kontoret og lokalt.

Kopibøker 1993-2005 avleveres til statsarkivet

På **arkiv**siden har det vært en markant økning i journalførte poster de siste årene, fra 2683 journalførte poster i 2004 til 4502 poster i 2008, dvs 68 % økning. Tjenesten har disponert 0,7-0,8 årsverk. Vi har tilført noe ressurser til tjenesten på midlertidig basis. Dette er imidlertid et fagfelt der vi har behov for å tilføre kvalifiserte ressurser permanent.

Besøk på nettsiden www.kirken.no/hamar øker jamnt. Bevisst bruk av hjemmesiden som informasjonskanal gir besparelser både økonomisk (kopiering/papirforbruk-/porto) og **miljømessig**, det samme gjør elektronisk utsendelse av utgående brev der dette er mulig. Ett eksempel på tilbakemelding fra en av våre ansatte tyder på at det verdsettes:

Takk for at det blir sendt som e-post! Det blir ellers mer enn nok av papirer som en aldri helt vet hvor en skal gjøre av, så her gleder vi oss over framskritt og bruk av moderne teknologi!

Av miljømessige hensyn har vi fokus på strømforbruk, oljeforbruk og kildesortering av avfall. Vi prøver å opparbeide en bevissthet rundt miljøtenkning i forbindelse med innkjøp. Det er nedsatt ei arbeidsgruppe som har som mandat å dokumentere iverksatte miljøtiltak og videreføre arbeidet med tanke på miljøfyrtårnsertifisering for kontoret i 2009.

Etablering av system for risiko og vesentlighetsvurdering

Her ser vi Solan i forkant som setter "målene", og Ludvig bak er "risiko-analytikeren". De hører sammen i en helhet. Midt i mellom står n'Kjell - og vi.

Arbeidet med innføring av risiko og vesentlighetsvurdering ble startet opp i fjor og omtalt i årsrapporten for 2007. I 2008 har vi fortsatt dette arbeidet, og opplever at forståelsen og kunnskapen om emnet er økende.

Under arbeidet med handlingsplaner for 2009 har samtlige avdelinger plukket ut et sentralt mål, og vurdert de kritiske suksessfaktorer for å nå målet. Der hvor risikoen vurderes høy, utformes risikoreduserende tiltak som så legges inn i handlingsplanen. Det er gjennom året faste sjekk-punkter for handlingsplanen. Ved å legge inn de risikoreduserende tiltakene, sikres oppfølgingen. Se vedlegg 2.

Departementets skriv om **ankaffelsesreglement** er innlemmet i våre innkjøpsrutiner. Vi har blant annet benyttet prosedyren ved bankavtalen, samt i forbindelse med utskifting av kopimaskiner. En administrasjon som vår har få større anskaffelser, men vi innhenter tilbud fra flere og følger intensjonene, så langt som det er praktisk mulig, også for de mindre anskaffelsene.

III. Prestetjenesten og presteskapet

Den pågående omorganisering av prestatjenesten har relevans for alle punktene 2.9-2.14. Vi har valgt å sette arbeidet med implementering av tjenesteordningene i en helhetlig sammenheng under punkt 2.13. Der har vi også omtalt biskopens aktiviteter for 2008.

2.9 Geistlig betjening

Resultatmål 2.9 – Sikre menighetene og det enkelte kirkemedlem regelmessig geistlig betjening

Det er 5 ubesatte prestestillinger pr 31.12. Med ett unntak er alle vakansene dekket opp ved bruk av vikarer. I to av vikariatene har vi for tiden ikke fullt utdannede prester.

På grunn av sykdom og permisjoner er det vikar i ytterligere noen stillinger, helt eller delvis. Pr 31.12. var 15 vikarer engasjert. Flere prostier sliter med å finne vikarer for enkelttjenester, mens det har vært noe lettere å finne vikarer for lengre perioder. Ved korttidssykefravær dekkes vikarbehovet stort sett opp ved hjelp av prostiets faste prester og prostiprester.

Vikarsituasjonen kan fortsatt være en utfordring, og det har ført til at vi har strukket oss for å møte den enkelte søkers behov. Virkemidler som er brukt, er bl.a. lønn,

husleietilskudd, fri hjemreise en gang pr. måned, og tilrettelagte arbeidsplaner som gir fri i lengre perioder i forbindelse med hjemreise.

Innarbeidelse av ny tjenesteordning er kommet langt, og arbeidsplanleggingen er blitt betydelig bedre i prostiene. Planene skal legges slik at det er rom for å dekke opp korttidsfravær, uten at det medfører vikarutgifter eller belaster de andre medarbeiderne. Ved lengre sykefravær eller permisjoner beregnes det opp til 80% vikardekning. Prester som ønsker det, får tilbud om merarbeid utover oppsatt arbeidsplan. Er det merarbeid over lengre tid, gjøres skriftlige avtaler om omfang og lønn, i henhold til avtalen om mertid innenfor arbeidsmiljølovens rammer. Ved bruk av enkelttjenester betales avtalt vikarsats, da dette er merarbeid og kommer i tillegg til oppsatt arbeidsplan. Gode arbeidsplaner og oppsatte beredskapsuker gjør prestenes hverdag mer forutsigbar og øker trivselen.

En relativt stor del av prostegruppen på elleve vil bli skiftet ut i løpet av 2008/2009. To prostier har fått ny prost i 2008. Fire prostier vil få ny prost i løpet av 2009, en er allerede tilsatt og de tre øvrige prostestillingene er utlyst.

Prostene i bispedømmet, avbildet under Stiftsdagene. Foto: Ådne Wesnes

I forbindelse med å styrke prostiet som enhet har Hamar bispedømmeråd valgt å samspille med prostene i forhold til økonomistyringen i flere år nå, og det har gitt positive ringvirkninger. Prostene får regnskapsrapport ca. en gang pr. måned. Dersom en prost benytter mindre penger på vikarer enn det som refunderes fra NAV-trygd, vil dette gi seg utslag i positivt avvik for prostiet. Dette avviket kan, etter avtale med bispedømmekontoret, benyttes til lønnsmidler, sosiale tiltak eller studiereiser/-arbeid. Dette har virket positivt både som miljøskapende tiltak, samhold i prostiet og kompetanseheving. Forutsetningen er at midlene skal benyttes til fellesskapsstyrkende tiltak og drøftes med alle prestene i prostiet, minimum på lokalt kontaktmøte.

Refusjon av sykepenger og foreldrepenger er 500 000 kroner høyere i 2008 enn i 2007.

Rekruttering

I 2008 har vi hatt hele 21 stillingsskifter, mens vi har hatt 27 utlyste stillinger. Antall søkere til faste stillinger har gått ned. I 2007 var det i gjennomsnitt 3,7 søkere til hver ledige stilling, mens tilsvarende tall for 2008 er 3,5. Det er en utfordring å få kvalifiserte søkere til utkantstrøkene, mens det til de mer sentralt liggende strøk er enklere. Det er en del søkere som søker flere stillinger. Dette gjør situasjonen noe vanskeligere enn antall søkere pr. stilling tilsier. Vi har i år hatt fire utlysninger hvor vi på grunn av dårlig søkergrunnlag har valgt å lyse ut stillingene på nytt. Vi har i to tre tilfeller forlenget søknadsfristen, noe som har ført til flere søkere.

Rekrutteringsfremmende tiltak drøftes jevnlig på kontaktmøter og prostemøter. Konkurransedyktige lønnsbetingelser er et viktig element. Ved enkelte 2. gangs utlysninger, har vi satt inn følgende tekst i stillingsannonser: ”For å styrke rekrutteringen vil vi ved tilsetning vurdere høyere innplassering innen lønsspennet”. Dette har ført til ansettelse i alle de tilfeller hvor det er benyttet. Lønn utgjorde for 2008 91,4 % av vårt totale årsbudsjett på kapittel 341 – noe som setter klare begrensninger for handlingsrommet.

Stort fokus på tilfredsstillende boliger opprettholdes og er en vesentlig faktor ved rekruttering, for å beholde nåværende medarbeidere og i sammenheng med livsfasepolitikk. (Se punkt 2.14)

En seniorpolitikk som i sin form kan tilpasses individuelt, må også ses i denne sammenheng. Muligheten til å innvilge senioren noen ekstra fridager er ikke nok. Et ”lønnsløft” i slutten av preste-tjenesten vil virke motiverende for å stå lenger i jobb. Det vil gi bedre pensjonsrettigheter, og det vil bidra til et positivt ”pensjonistkorps” som kan spørres om vikartjenester. Utfordringen er igjen økonomien, men en tidlig overgang til AFP er heller ikke gratis for arbeidsgiver. Seniorpolitiske tiltak vil være prioritert oppgave i bispedømmet i 2009.

I 2008 deltok 25 teologistudenter på VTP-programmet (Veien til preste-tjeneste) i Hamar bispedømme. 5 deltok på ordinasjonssamling. Av disse hadde 4 stiftspraksis. Vi søker, i størst mulig grad, å plassere kandidater i stiftspraksis der det reelt er behov for vikartjeneste. Studenter i stiftspraksis inkluderes ved bispedømmets Stiftsdager.

Stillingen som ungdomskonsulent er økt fra 20 til 30 % stilling i 2008. Dermed styrkes bispedømmets satsing på ungdom. Ungdomskonsulentens arbeid mot menighetene kan bidra til at ungdom utdanner seg til stillinger innenfor kirken.

2.10 Lokale forhold og utfordringer

Resultatmål 2.10 – Tilpasse preste-tjenesten til lokale forhold og utfordringer

Prost Gerd Christensen, Ringsaker prosti.
Fra innsettelsen 29. juni 2008

2008 er det første hele året Ringsaker fellestrådsområde fungerer som eget prosti. I tillegg til ny prost, har 6 av 9 medarbeidere blitt ansatt /skiftet stilling.

Alle prostiene, med ett unntak, har nå stillingsbeskrivelser og halvårslige arbeidsplaner for alle sine prester.

Fraværsrapportene viser fortsatt store variasjoner mellom prostiene når det gjelder å ta ut fridagene, fra 2 til 145 ikke uttatte dager. Her har vi fortsatt en jobb å gjøre før målet om å få tatt ut (nesten) alle fridagene er nådd.

I noen prostier er prestene delt inn i team som dekker definerte geografiske områder. Dette er ikke et nytt nivå i organiseringen, men et tiltak for å få en bedre utnyttelse av ressursene og samtidig ivareta behovet for stabilitet og nærhet i lokalmiljøet. En av utfordringene har vært å balansere behovet som arbeidsgiver har for god ressursutnyttelse og ønsket om å gi medarbeiderne gode og stabile arbeidsforhold, med menighetenes forventninger om å ha "sin egen prest". Etter å ha prøvd ut dette, ser vi at menighetene blir vant til at andre enn stedets prest har tjenestene innimellom.

2.11 Kompetanseutvikling

Resultatmål 2.11 – Utvikle kunnskaper, ferdigheter, holdninger og motivasjon for tjenesten hos den enkelte prest

Bispedømmet har gjennom arbeidet med ny tjenesteordning lagt opp til at inntil 20 % av arbeidstiden bør brukes til egenutvikling. Halvdelen er styrt av arbeidsgiver i form av regionale og lokale tiltak, kurs på bispedømmenivå og lokalt studiearbeid i prostiene. Den andre halvdelen disponeres av arbeidstakeren i forståelse med arbeidsgiver til videreutdanning, eksterne kurs eller kontinuerlig faglig egenutvikling. Dette er en vesentlig del av bispedømmets kompetanseutvikling som imidlertid ikke framkommer så godt i etatsrapporteringen.

REU er et viktig bidrag til etter- og videreutdanning for prestskapet. Det er færre søkere til de kurstilbud som kommer fra Kompetanserådet. Noen av kursene har steget mye i pris, mens REU midlene ikke har steget tilsvarende. Stadig flere prostier lager egne studieprosjekt, gjerne basert på "tilbakeførte" prostimidler.

Når det gjelder arbeidsveiledning (ABV), er det 7 deltakere i veilederforum der de med veilederkompetanse får veiledning og kvalitetssikres.

Det er for tiden 3 nye grupper som går til arbeidsveiledning, til sammen 23 deltakere. Disse gir stort sett positive tilbakemeldinger. KIFO-rapporten 2008 "Prest i Hamar" sier at 2 av 3 prester har fått 2 år arbeidsveiledning i grupper eller individuelt. Så å si alle mener de har hatt nytte av veiledningen. Noen proster sier dette om ABV i sine årsrapporter:

- ♦ ... viktig personalomsorg i en belastende profesjonsutøvelse
- ♦ ... et viktig tiltak som burde være rullerende gjennom hele prestatjenesten
- ♦ Gunstig innvirkning på tjenesten og fellesskapet.
- ♦ Det er en stor fordel å kunne tilby dette ved nyansettelser.

Flere deltakere og proster signaliserer imidlertid behov for fornyelse av ABV. Slik er det uttrykt fra ett prosti:

"Jeg setter mer og mer spørsmålstejn ved ABV-veiledningens betydning. Veiledning foregår i lukkede rom uten noen konklusjoner med hensyn til utfordringer, oppgaver, personalmessig- eller faglig oppfølging. Jeg tror på veiledning, men er mer og mer overbevist om at den skal være nærmere knyttet til arbeidsgivers omsorgsoppgave og faglige tilbud/utvikling. Retreat har en annen funksjon og jeg tror det er givende for prester å få styrket sin øvelse i å lytte og erfare Åndens vind."

Lia gård er et retreatsted i Hamar bispedømme som blir mye benyttet, både ved enkeltbehov og ved større samlinger. Det er også et retreat-tilbud på Beitostølen som er organisert av fjellpresten i Valdres.

Fra samlingen for nytilsatte 5. september 2008

Bispedømmekontoret gjennomfører et introduksjonsprogram for proster og et for nytilsatte prester. Prostene har i tillegg egen "drømmedag" på bispedømmekontoret når de tiltrer, det samme har prostenes saksbehandlere.

2.12 Likestilling og integrering

Likestilling

Resultatmål 2.12 – Motivere og tilrettelegge for flere kvinner til tjeneste som menighetsprester og i lederstillinger i kirken

Hamar bispedømmeråd har i løpet av 2008, i samarbeid med fagforeningene, utarbeidet en egen likestillingspolitikk, og det er et uttalt mål at likestilling skal være en integrert del av virksomhetens personalarbeid.

Kjønnsfordeling og gjennomsnittslønn blant presteskaper:

	Totalt		Lederstillinger		Øvrige stillinger	
	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn
Kjønnsfordeling – alle ansatte (i %)	32,4(24)	68,6(76)	9 (18)	91(82)	33,6(25,3)	66,4 (74,8)
Kjønnsfordeling – heltidsansatte (i %)	31(20,9)	69(79,1)	9 (18)	91 (82)	30(23,9)	70 (76,1)
Kjønnsfordeling – deltidsansatte (i %)	40(50)	60(50)			40 (50)	60 (50)
Gjennomsnittslønn (i 1000 kr)	420	444	522	546	417	430

* Tallene for 2007 i parentes.

Andel kvinner er økt fra 24 % i 2007 til 32 % i 2008. Når det gjelder yngre prester, 40 år og yngre, er det 48 % kvinner. Av de nytilsatte i 2008 under 40 år er 50 % kvinner. Kvinneandelen blant sokneprester er ca. 25 %, noe høyere enn i 2007.

Hamar bispedømme har kvinnelig biskop og 1 av 11 proster var ved utgangen av 2008 kvinne, mot 2 i 2007.

Det er tilsatt 21 prester i 2008, hvorav 12 er kvinner, det tilsvarer 57 %, mot 69% i 2007. Totalt er det 80 søkere på 23 stillinger, dvs. 3,5 søkere pr. stilling. Blant disse er det 36 kvinnelige søkere som tilsvarer 45% .

Kvinner innehar 2 av 6 deltidsstillinger. 5% av kvinnene har deltidsstilling, halvparten av hva det var i 2007.

Det er 32 langtidssykemeldinger over 16 dager, hvorav 14 var fra kvinner. Det enkelte fraværstilfellet hos kvinner er lengre enn hos menn.

Kvinner er prioritert ved etterutdanning. Andelen kvinner som har studiepermisjon er over 35 %. Det er færre kvinner enn menn som søker etterutdanning. Det er en utfordring å få flere kvinner til å søke.

Med det høye sykefraværet vi har for kvinner både generelt og i forhold til langtidssykefraværet, har vi i 2008 vært opptatt av både å se på arbeidsforholdene med hensyn til arbeidsbelastning, og tilrettelegging av arbeidssituasjonen for tilbakeføring til yrkesaktivitet. Det er gitt tilbud om personalpolitiske tiltak som individuell veiledning og oppfølging internt ved prost og eksternt ved annen fagperson. På bakgrunn av den statistikken vi nå har for sykefravær og kvinner, er dette et område vi må ha særskilt fokus på også i 2009.

Hovedmålet i likestillingsplanen er at det skal være en jevn fordeling mellom kvinner og menn blant prester, proster og i andre ledende stillinger i bispedømmet. For å øke antall kvinnelige søkere, må likestillingsperspektivet ivaretas i rekrutteringsfremmende tiltak (se punkt 2.9).

Kjønnsfordeling og gjennomsnittslønn for ansatte ved Hamar bispedømmekontor:

	Totalt		Lederstillinger		Øvrige stillinger	
	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn
Kjønnsfordeling – alle ansatte (i %)	71,4	28,6	60	40	77,8	22,2
Kjønnsfordeling – heltidsansatte (i %)	69,2	30,8	60	40	75	25
Kjønnsfordeling – deltidsansatte (i %)	100	0	0	0	100	0
Gjennomsnittslønn (i 1000 kr)	446	450	591	482	384	417

Integrering

Ut fra KKD's definisjon på en person med innvandrerbakgrunn har vi prester i Hamar bispedømme fra Tyskland (5), Danmark (2), Sveits (1) og Madagaskar (1).

Dette tilsvarer 6,9 % av de faste stillingene. I løpet av 2008 har vi i tillegg hatt to midlertidige ansatte med dansk statsborgerskap. Tilgangen på utenlandsk arbeidskraft er ikke stor. Ved rekruttering blir innvandrerne vurdert på lik linje med norske statsborgere.

2.13 Ledelse, samordning og samvirke med andre kirkelig tilsatte

Resultatmål 2.13 – Styrke ledelsen av prestedtjenesten, samordningen mellom prestene og kirkens valgte organer og samvirket mellom prestene og andre kirkelig tilsatte

Arbeidet med innføring av ny tjenesteordning har vært en prosess over flere år, med ulikt fokus hvert år:

- ♦ 2004: Orientering til alle prestene.
- ♦ 2004-2005: Orientering til alle menighetsrådene, vurdering av eventuell sokneregulering og vedtak i menighetsmøtene.
- ♦ 2005: Forsterket lederopplæring av prostene (Dvergsdal consulting) og valg av ledelsesmodell for prostiene.
- ♦ 2005: Arbeidsbelastningsundersøkelse av alle prestestillingene.
- ♦ 2006: Drøfting og tilrettelegging av ny tjenesteordning prosti for prosti med vedtak i bispedømmerådet og underskrift av nye arbeidsavtaler. Kurs for prostenes saksbehandlere.
- ♦ 2007: Utarbeidelse av stillingsbeskrivelser og arbeidsplaner. Fokus på prostenes rolle som ledere.
- ♦ 2008: Utvidet fokus på opplæring og samhandling med prostenes saksbehandlere, samt videre oppfølging av stillingsbeskrivelser og årsplaner.

Det er søkt gjennomført helhetlige grep for å nå målet om å implementere tjenesteordningen og styrke prostiet som enhet og prosten som leder:

- ♦ Styrking og oppfølging av prostenes saksbehandlere har vist seg å være et avgjørende element for at prosten skal kunne utføre sine lederoppgaver. I alle prostier er det opprettet 30 eller 40 % stilling som saksbehandler for prosten på førstekonsulentnivå. 6 av prostiene vil få denne stillingen ytterligere økt med 10 % i 2009.
- ♦ Vi har i 2008 fortsatt å holde fokus på utarbeidelse av lokale arbeidsplaner og stillingsbeskrivelser og få dette til i alle prostier. Alle med unntak av ett prosti har dette i orden. Prosessen har vist at det er nødvendig å bruke god tid på dette slik at det både blir og oppleves som en reell prosess.
- ♦ Gudstjenesteforordningen er gjennomgått på nytt.
- ♦ En tydeliggjøring av prosten som leder var et uttalt delmål for biskopens prostibesøk.
- ♦ Det er jevn og tett kontakt mellom bispekontoret og prostene.
- ♦ 104 prester har hatt medarbeidersamtaler med nærmeste overordnede i 2008, mot 115 i 2007. I tillegg har alle proster hatt medarbeidersamtale med biskopen. Nedgangen skyldes at det i ett prosti ikke har vært avholdt medarbeidersamtaler på grunn av prosteskifte i løpet av året.
- ♦ Lokale kontaktmøter med verneombud er regelmessig gjennomført, med innkalling og referater.
- ♦ Regelmessige møter mellom prost og kirkeverge er etablert i alle prostier, bl.a. som en oppfølging av "Sammen om å lede". Hamar bispedømme var først ute med å avholde "Sammen om å lede II" i november, hvor tilnærmet alle kirkeverger og samtlige proster deltok.
- ♦ Prostenes eierskap til økonomien i sitt prosti er styrket og innflytelse over disponering av enkelte midler er økt. Utsikt til å kunne disponere deler av et eventuelt opparbeidet underforbruk på lønnsbudsjettet i prostiet til

personaltiltak og faglig utvikling, har motivert til en bedre styring av midlene. Det motiverer til gode løsninger og frigjør midler til utviklingstiltak.

- ♦ Bispedømmerrådet har de siste årene tildelt kr. 20 000,- til hvert prosti av OVF-midlene. Hvert prosti sender inn søknad (samt rapport og regnskap) om disponeringen. Prostene gis økonomisk handlingsrom til utøvelse av ledelse og samhandling i prostiet.
- ♦ Det er en gjennomført praksis at (nesten) all korrespondanse mellom bispedømmekontoret og prestene skal gå via prosten eller med kopi til prosten.
- ♦ REU-midler er søkt sett i sammenheng med prostienes behov.

Av bispedømmets 130 prester er det bare 5, som av svært forskjellige grunner, har reservert seg mot å skrive under nye arbeidsavtaler. Prosten i Valdres omtaler tjenesteordningen slik:

Prestene oppdager at det gagnar dem selv, de sokn de selv har hovedansvaret for og hele prostiet.

Biskopens aktiviteter

I tillegg til å ha gjennomført fire visitaser i 2008, har biskop Solveig Fiske vært på prostibesøk i 9 prostier, med fokus på presentasjon av "Veien gjennom livet". I 2008 har hun ordinert en prest, og vigslet to diakoner og en kateket.

Biskopen inviterte alle i presteskabet med ledsagere til nyttårsmottakelse i januar, et arrangement hun ønsker å videreføre som en tradisjon. Det har vært gjennomført samlinger for nytilsatte, sykehusprester, fengselsprester, diakoner, trosopplærere og kateketer, tiltak som også videreføres.

Fra innsettelsen av prost Ragnar Petersson i Solør, 31. august 2008

Utenom ordinasjoner og vigslinger har biskopen deltatt i 23 gudstjenester i bispedømmet. I tillegg har hun holdt preken i forbindelse med 8 kirkejubiléer. Fungerende biskop har deltatt på 2 kirkejubiléer.

Kirkejubiléer er viktige hendelser i lokalsamfunnene, og har ofte større geografiske ringvirkninger utover soknet enn hva en visitas har. Noen lar jubileumsarrangementer strekke seg gjennom et helt år. På den måten skapes en unik arena for arrangementer og begivenheter for alle aldersgrupper. Dette utløser ofte nytt samarbeid mellom ulike

lag og institusjoner i lokalsamfunnet. Alt engasjement rundt kirkebygget og alt som det fortid og nåtid representerer, er ofte med å ”gi kirken tilbake til folket” ved at tilhørigheten bevisstgjøres og at folkets egen tro og trosuttrykk anerkjennes og oppvurderes.

Biskopen har holdt innlegg og innledet til samtale på mer enn 30 ulike arrangement gjennom året. I all utadrettet virksomhet der biskopen bidrar, opplever hun at hun får mye tilbake som inspirerer i hennes daglige virke.

I forbindelse med Norsk Kvinnelig Teologforenings 50-årsjubileum deltok biskopen på jubileumsseminaret og hun prekte på jubileumsgudstjenesten som ble overført i NRK radio.

I august deltok biskopen på Nordisk økumenisk kvinnekongress på Skálholt på Island og holdt et foredrag over temaet ”Tro som kilde til liv”. Kongressen samlet kvinner fra Finland, Sverige, Danmark, Island og Norge og fokuserte på ulike kilder til liv slik som inspirasjon fra formødre, språk og tanke, natur og tro.

I 2008 har biskopen hatt i overkant av hundre planlagte, individuelle samtaler. I tillegg kommer vigslings- og ordinasjonssamtaler, O3-samtaler, sluttsamtaler og medarbeidersamtaler. Hun har hatt møte med flere organisasjoner, som Natur og Ungdom og Rettferd for taperne.

I 2008 tok Hamar biskop sammen med Nansenskolen og Religionspsykologisk senter ved Sykehuset Innlandet initiativ til et første Schjelderup-seminar på bakgrunn av at det i 2008 var 70 år siden Kristian Schjelderup startet Nansenskolen og at det året før var 60 år siden han ble biskop i Hamar bispedømme. Biskop Schjelderup kombinerte vitenskapelig forskertrang med åndelig søken og humanistisk engasjement, noe som gjenspeiles i at Schjelderup-seminaret har som mål å være møteplass mellom åndelighet, vitenskap og humanisme. Seminaret samlet vel 70 deltakere i 2008 og videreføres i nytt seminar juni 2009.

I november besøkte biskopen Burundi i forbindelse med pastoralkongress for landene Rwanda, DR Congo, Burundi og Norge, organisert av Norges Kristne Råd i samarbeid med kirkerådene i nevnte land. Å styrke kirkenes innsats for å forebygge vold er en felles målsetting for pastoralkongressen. Fokuset denne gangen var: Kvinner og menn bygger trygge samfunn og kirkenes ansvar for å forebygge og beskytte.

Biskopen i Hamar er Bispemøtets representant i Samarbeidsrådet for overgrepssaker, i Sentralt arbeidsmiljøutvalg og Institutt for kristen Oppseding. Hun er styremedlem for Praktisk-Teologisk Seminar, oppnevnt av Kultur- og kirkedepartementet, samt styreleder ved Ressurscenteret mot vold og seksuelle overgrep.

Vold og seksuelle overgrep

Fagetisk personlråd som er biskopens rådgivende organ i overgrepssaker, ble reetablert i 2008. Arbeidet med å utarbeide lokale planer og relevant informasjonsmateriell er viet stor oppmerksomhet i 2008. Det er gjennomført høringer

i ulike fora blant prester, proster og kirkeverger. Det har også vært tema i fellessamlinger med fellestrådsansatte og prestene. Dette arbeidet vil bli sluttført primo 2009.

2.14 Arbeidsvilkår for prestene

Resultatmål 2.14 – Sikre gode arbeidsvilkår for prestene

KIFO-rapporten, ”Prest i Hamar”, er laget på grunnlag av en spørreundersøkelse blant bispedømmets prester. Den gir et godt bilde av hvordan det oppleves å være prest i Hamar bispedømme, også sett i forhold til 9 andre bispedømmer. Rapporten sier at

...det ser ut til at de aller fleste prester i Hamar er fornøyd med sin arbeidssituasjon og trives med yrket sitt, at arbeidspresset ikke er for stort og at arbeidsfordelingen mellom prestene er god der det er flere prester på samme tjenestested.

Hamar bispedømme ligger over landsgjennomsnittet både når det gjelder tilfredshet i forhold til arbeidsmengde og muligheter til å få tatt ut fridager. Det er ”*få prester som opplever å være eller være i nærheten av å bli utbrent.*” Sammenlignet med landsgjennomsnittet er det god tilfredshet i forhold til vikardekning i forbindelse med kurs og videreutvikling.

Likevel mener nesten halvparten av prestene at det kunne vært gjort enkle grep for å tilrettelegge for høyere trivsel. Organisering og ressursituasjon kan stå som stikkord for dette. Flere prester etterlyser bedre organisering av prestatjenesten og foreslår at forbedringer kan oppnås ved å presisere hva arbeidsoppgavene er, tydeligere organisering av arbeidsoppgaver, bedre planlegging, klarere avtaler og effektivisering av den administrative ledelsen. Flere mener også at det er behov for flere stillinger og en generell økning i ressursene til bispedømmet. Dette for å minke arbeidspresset og gjøre det mulig å sette inn nødvendige ressurser i forbindelse med sykdom, ferie, kurs og lignende. Rapporten peker videre på behovet for å styrke en livsfasetilpasset prestatjeneste.

KIFO-rapporten gir viktige innspill til forbedring av prestenes arbeidsvilkår. Vi har allerede nyttiggjort oss noe av materialet i utøvelsen av personalpolitikken og ser at rapporten gir et godt grunnlag i arbeidet for å sikre gode arbeidsvilkår for prestene.

Prostenes årsrapporter viser at antallet **fridager** som ikke er tatt ut, har gått opp fra 769 i 2007 til 799 i 2008. Det ser ut til at det er prostiene med flest seniorprester som har størst problem med å få avviklet fridagene. Det er søkt om overføring av 309 feriedager fra 2008 til 2009, mot 147 feriedager som ble overført fra 2007 til 2008, en økning på over 50%.

Variasjonen i antall ikke uttatte fridager er stor, fra 2 dager i et prosti til 145 dager i et annet. Gjennomsnittet er 73 dager pr. prosti. Men det er en framgang at alle prestene har en plan. Det synes videre å være en tydelig sammenheng mellom planlegging og antall fridager som ikke er tatt ut og antall **feriedager** som er overført fra 2007 til 2008. Intensjonen om at ferie skal tas ut i ferieåret må følges opp, det skal planlegges med uttak av ferie gjennom hele året.

Vi ser videre en klar forskjell i uttak av fridager mellom de som har og de som ikke har plan for vikarløsning. Der de har plan for uttak av 2 fridager i uka med plan for vikarløsning, er det gjennomsnittlig 3 fridager pr prest som ikke er tatt ut. Der det ikke er plan for vikarløsning, er tallet gjennomsnittlig 19 fridager pr. prest. Dette viser hvor viktig det er å vektlegge at arbeidsplaner med vikarløsning skal på plass i alle prostier. Prostipresten må ses i denne sammenheng.

Det totale **sykefraværet** er lavt med 4 %, omtrent likt 2007. De største utfordringene er fortsatt knyttet til langtidsfravær, noe som innebærer at vi vil ha særskilt fokus på arbeidsbelastning og tilrettelegging for tilbakeføring til arbeidet også i 2009 (se også punkt 2.12). Vi har foreløpig ikke sett noe særlig resultat av den nye sykemeldingsordningen, men det vil komme tydeligere fram i 2009.

Alle prostier har hatt **lokale kontaktmøter** i formelle former, med innkalling og referat, i 2008. Antallet varierer fra 2 til 8. Det ble avholdt 5 regionale kontaktmøter, hvor også hovedvernombudet og boligombudet var til stede.

Tjenestebolig er en avgjørende del av de totale lønns- og arbeidsvilkår. Avtalen om at prosten hvert annet år skal gå gjennom tjenesteboligene, sammen med lokalt verneombud og den som disponerer boligen, er satt i verk. Boligombudet har utarbeidet et skjema over punkter som skal gjennomgås ved befaring. Dette underskrives av begge parter etter befaringen og følges opp overfor kommunen og OVF.

Det er 101 stillinger (103 i 2007) med boplikt i Hamar, det vil si 79 %. 17 prester har fritak fra boplikten. De fleste som har søkt fritak, er seniorprester. Alle 3 søknader om fritak fra boplikt i fondsbolig ble innvilget. 1 søknad om fritak fra boplikt i kommunalbolig ble innvilget.

44 av våre 130 faste prester er over 55 år, 19 er over 62. I ett prosti vil 8 av 15 prester være 60 år og eldre i 2008. Dette gir oss store utfordringer knyttet til **seniorpolitikk**, som igjen henger sammen med den vanskelige rekrutteringssituasjonen. Se punkt 2.9. Det er nå nedsatt et partssammensatt utvalg som i løpet av 2009 skal utarbeide forslag til seniorpolitiske tiltak, som et ledd i bispedømmets livsfasepolitikk.

”Evangeliet forkynnes med ord og handling. Da er det meningsfylt å arbeide i en folkekirke. Den lever.” (Prosten i Sør-Østerdal)

Vedlegg:

1. Budsjett- og rapporteringskalender for Hamar bispedømmeråd/innarbeidelse av risikohåndtering
2. Rapport fra risikogjennomgang i to avdelinger
3. Datatilgang og resultatindikatorer
4. Etatsstatistikk
5. Sykefravær yngre prester
6. Utdrag av menighetenes årsstatistikk
7. Visitasprotokoll Øystre Slidre
8. Visitasprotokoll Jevnaker
9. Visitasprotokoll Dovre
10. Visitasprotokoll Øyer
11. Folkekirkestrategien
12. Medarbeiderskapsplakaten
13. Brosjyre: Veien gjennom livet

Foto: Klingwall, Hamar

Lysgloben ble brukt under Misjonens år i 2008 som en påminnelse om at vi deler evangeliet med hele verden. Stille står globen i kirken, og minner oss om vår ene sårbare jord som er vårt felles hjem på veien gjennom livet. Globen omslutter våre liv ved at lys settes i den ved dåpen og når livsvandringen er til ende.

